

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yıl / Year: 4, Cilt / Volume: 4, Sayı / Issue: 7
Ocak / January 2026

Ss. / Pp. 60-80

Yayına Geliş Tarihi / Article Arrival Date
03.11.2025

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date
21.01.2026

SİVAS-GEMERЕК BÖLGESİNDEKİ KANAĞIÇE SECCADELERİN HALK SANATI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Tuğba BAĞBAŞI¹

Özet

Türk işleme sanatı örneklerine, Orta Asya kurganlarından çıkarılan kumaş parçaları üzerinde rastlanmış olup tarihi İslamiyet öncesi dönemlere dayanmaktadır. Geleneksel el sanatlarından biri olan işleme sanatının Asya'dan Avrupa'ya geçtiği bilinmektedir. Birçok medeniyet tarafından kullanılan bu sanata kıyafet, yastık, yorgan, heybe ve seccade gibi günlük kullanım eşyalarında rastlanılmaktadır. İşleme sanatı Avrupa'da kanaviçe, goblen iğnesi gibi farklı isimlerle ve tekniklerle tasarlanmış olsa da temelde iğnenin dikiş tekniğine göre yapılan işleme türüdür. Günümüzde yaygın olarak kanaviçe adı ile anılan kumaş işleme sanatı, tek ve çift iğne tekniği ile oluşturulmuştur. İğne ve iplikle basit bir şekilde işlenen motifler işlendiği yörenin kültürünü ve sanatını yansıtmakla beraber, işleyen kişilerin duygularını da içermektedir. Araştırmada Sivas ilinin Gemerek ilçesinde yer alan kanaviçe işlemeli seccadeler ele alınmıştır. Çeyiz eşyası olan 10 adet seccadeye yer verilmiş ve bu seccadeler kumaş cinsi, renk, desen ve kompozisyon açısından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Kataloğa dahil edilen seccadeler hakkında daha önce herhangi bir bilimsel çalışma yapılmaması açısından oldukça önemlidir. Çalışmanın amacı, bu el sanatı ürünü olan seccadelerin envanterlenmesi ve bilim dünyasına tanıtılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: El sanatı, Seccade, Kanaviçe, Gemerek.

¹ Erciyes Üniversitesi, Doktor, tugba.bgbs@gmail.com. ORCID: 0000-0003-1510-1974

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

ANALYSIS OF THE CROSS-STITCH PRAYER RUGS IN THE SİVAS-GEMEREK REGION IN THE CONTEXT OF FOLK ART

Abstract

Examples of Turkish embroidery art have been found on fragmented fabric pieces in Central Asian burial mounds, and its history dates back to pre-Islamic times. Embroidery, a traditional handicraft, is known to have spread from Asia to Europe. This craft, used by many civilizations, can be found in everyday items such as clothing, pillows, quilts, saddlebags, and prayer rugs. Although embroidery art has been developed in Europe under different names and techniques such as cross-stitch and tapestry, it is fundamentally a type of embroidery done according to the stitching technique of the needle. The art of fabric embroidery, commonly known today as cross-stitch, is created using single and double needle techniques. The motifs, simply embroidered with needle and thread, reflect the culture and art of the region where they are made, as well as the emotions of the people who created them. This research focuses on cross-stitch embroidered prayer rugs located in the Gemerek district of Sivas province. Ten prayer rugs, which are part of a dowry, have been included and examined in detail in terms of fabric type, color, pattern, and composition. The fact that no prior scientific studies have been conducted on the prayer rugs included in the catalog is quite significant. The aim of this study is to inventory these handcrafted prayer rugs and introduce them to the scientific community.

Keywords: Handicraft, PrayerRug, Cross Stitch, Gemerek.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Giriş

İşleme sanatı pamuk, yün, ipek, keten ve metal ipler kullanılarak; dokuma, deri veya keçe üzerine farklı iğne teknikleriyle meydana getirilen geleneksel Türk el sanatlarından biridir (Cebeci, 2022, s. 11). Kumaş ve benzeri malzemelerden üretilen günlük kullanım eşyalarının uzun ömürlü olması için kenar kısımlarının sağlamlaştırılması sonucunda dikişli süsleme sanatının ortaya çıktığı düşünülmektedir (Sürür, 1976, s. 8). Geleneksel Türk işleme sanatının ilk örnekleri Orta Asya'da yapılan kazılar sonucu bulunmuştur. Hun Türklerine ait olduğu düşünülen ve M. Ö. 3. yüzyıla tarihlenen Pazırık kurganları, Noın Ula kurganı ve diğer kurganlardan kumaşlar, işlemler, keçeler çıkarılmıştır (Cebeci, 2022, s. 11). Buradan Türk işleme sanatının çok eski tarihlere dayandığı anlaşılmaktadır. Orta Asya coğrafyasında İslamiyet öncesinde ve İslamiyet sonrasında devam eden kumaş sanatı, Büyük Selçuklularda da gelişimini sürdürmüştür. Kumaş sanatının bu gelişimi Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle birlikte, Anadolu Selçuklu Dönemi'nde de devam etmiştir. 15. yüzyıl Anadolu'sunda Osmanlı Dönemi padişahlarının giydikleri kıyafetler ve kullandıkları kumaş cinsi eşyalar üzerinde de işleme sanatı örneklerine rastlanılmıştır. Osmanlı dönemi koleksiyonu, dünyanın en zengin Türk dokuma ve işleme koleksiyonu olup, günümüzde Topkapı müzesinde sergilenmektedir (Cebeci, 2022, s. 11). Diğer koleksiyonlar; Konya Mevlana Müzesi, Edinburg Royal Scotch Müzesi, Londra Victoria Albert Müzesi, Paris Museum of Fine Arts Lyon gibi müzelerde yer almaktadır (Aslanapa, 1993, s. 358-359).

Osmanlı Dönemi'nde işleme; saray işlemleri, şehir işlemleri, halk işlemleri ve Türk işlemeciliği etkisindeki yabancı işlemler olarak bölgesel özelliklerine göre gruplandırılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde saray işlemleri, işleme sanatının öncüsü olmakla birlikte ev, çarşı, esnaf, halk etkileşimi ile birlikte bir sanat dalını meydana getirmişlerdir. Özellikle Osmanlı sarayı içerisinde Ehli Hiref teşkilatı altında terzi, sanatkâr ve zanaatkâr saray kadınları bulunmaktaydı. Bu teşkilattaki terziler hilat ve kaftanların dikim işleri ile ilgilenirken, zanaatkâr kadınlar ise tekstil grubuna giren ince yastık, yorgan ve örtü işlemleri ile ilgilenmişlerdir (Kalyoncu, 2015, s. 281). Bunun yanı sıra Osmanlı sınırları içerisinde halk tarafından günlük kullanım eşyası olarak

üretilen giyim kuşam eşyaları, örtü, çadır kumaşlarda uygulanan işlemler, seccadeler ve halı gibi nesnelere üzerinde uygulanan teknik ve süsleme unsurları saray üslubundan esinlenerek yapılmışlardır (Kalyoncu, 2015,s. 291). Bu bağlamda işleme sanatı sadece belirli bir saray ve çevresine değil zamanlabütün halka hitap eden bir halk sanatı olarak varlığını sürdürmüştür. Halk işlemleri arasında Türk ve dünya kadınlarının en yaygın olarak uyguladığı işleme tekniği kanaviçe olmuştur. Günümüzde halk tarafından kanaviçe olarak bilinen işleme türü İtalyanca Canavaccio, Caneveccio kelimelerinden gelmektedir (Can, 2017, s. 321).

Avrupa’da kanaviçe tekniği, “crossstitch” diğer bir deyişle çapraz iğne adıyla tanınmaktadır(Can, 2017, s. 321).Günümüze kadar ulaşan ve en yaygın uygulanan teknik kanaviçe (çapraz iğne) tekniğidir (Barışta, 2005,s. 212). Kanaviçe, kanava adı verilen seyrek dokunmuş bir kumaş ile işlenecek olan kumaşınüst üste yerleştirilip; renkli iplerle motifin sayılarak çıkartılması sonucu oluşturulan işleme türüdür(Korkusuz, 1980,s. 146, Anonim, 1971, s. 859, Arseven, 1985, s. 936., Sözen ve Tanyeli, 2014, s. 157 Taştepe ve Horoz, 2019, s. 136). Kanaviçe işleminde en çok kullanılan iplik, pamuk ipidir. Bununla birlikte işleme yapılacak kumaşın yüzeyine göre polyester içerikli iplikler veya ipek gibi farklı iplikler de kullanılmaktadır (Koçak, 2021, s. 241).

Kanaviçeye benzer bu tarz sayılı iğne işi olan Slav iğnesi ve goblen¹ iğnesinin ilk örneklerine 16. yüzyılda saray parçalarında rastlanılmıştır (Barışta, 1995, s. 22). Geleneksel Türk işlemleri olan kanaviçe, 19. yüzyıldan sonra yaygınlaşmıştır (Barışta, 1997, s. 45). Özellikle 20. yüzyılda uygulaması kolay ve az iplik kullanılarak yapılmasından dolayı yaygın olarak uygulanan iğne teknikleri arasındadır (Barışta, 1995, s. 90).

Eski kanaviçe örnekleri incelendiğinde, kanaviçenin yastık, yastık örtüleri, yatak yorgan takımları, seccade, ayna ve ocak örtüsü, perde, kaşıklıklar, tıraşlıklar, bohça örtüsü, mendil gibi

¹Goblen veya goblen işi, olarak bilinen teknik, Paris’te 15. yüzyılda yaşamış olan Goblen ailesinin tek telli kanaviçe bezi üstüne işlenen çeşitli kanaviçe iğneleri ile oluşturulan tekniktir. Goblen işi ilk kez bu aile tarafından yapıldığı için bu tek telli kumaş ve işlenen iş goblen ismi ile anılmıştır (Eronç, 1984, s. 45). Ayrıca goblen iğnesinin bir türü olan Slav iğnesi de 16. yüzyılda Türk işlemlerinde görülen bir iğne işiçesididir. Osmanlı sarayında 19. yüzyılda goblen iğnesi ve goblen iğnesinin bir çeşitlemesi olan çapraz iğne işinin kumaş üzerine uygulandığı bilinmektedir (Barışta, 1984, s. 22; Barışta, 1997, s. 45).

ev tekstil ürünleri üzerinde yaygın bir şekilde uygulandığı görülmektedir(Altun, 2004, s. 58). Cumhuriyet Dönemindeçeşitli kıyafet süslemesi, bebek eşyaları, mutfak eşyaları, masa ve sehpa örtüleri, peçete, pano, bohça, kırlent, seccade gibi ürünlerde kanaviçe işlemlere rastlanmaktadır. Kullanılan motifler, Türk toplumunun gelenek-görenekleri ile yapan kişinin duygu ve düşüncelerine göre şekillenmiştir (Beşoğul, 1982, s. 233). Kanaviçe işlemlerinde yoğun olarak geometrik, bitkisel, nesnel süsleme örnekleri ve azda olsa figüratif süslemeler görülmektedir. Bitkisel süslemeler genellikle natüralist üslup taşmakta olup; gül, nergis, menekşe karanfiller ve yapraklar işlenmiştir. Geometrik bezemelerdaha basit formda yapılmış olup, kare, dikdörtgen, üçgen, baklava, çizgi, daire gibi süsleme unsurlarından oluşmaktadır. Nesnel süslemeler ise saksı, sepet, avize, kurdele, fiyonk, kalp vb. motifler sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca farklı hayvan figürleri, insan figürleri ile yazı ve sembolik bezemelerde görülmektedir (Çolakoğlu, 2006, s. 173-174). Seccadelerde kullanılan motif grupları incelendiğinde buna ek olarak cami, mihrap ve kandil motiflerinin de süslemeye dâhil edildiği gözlemlenmiştir.

Osmanlı Dönemi'nden Erken Cumhuriyet Dönemi'ne kadar işleme sanatına dair çok sayıda etnografik eser günümüze kadar gelebilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde geleneksel el işleminin yanı sıra modern makine işlemleri de yapılmaya başlanmıştır (Cebeci, 2022, s. 12).Geleneksel işleme sanatı, günümüzde hâlen devam etmekte olup, en yaygın kullanılan işleme tekniği kanaviçedir (Yılmaz, 2018, s. 5).

Kanaviçenin Anadolu'da yaygın olarak kullanıldığı bilinmekle birlikte, Ankara Beypazarı, Mersin-Tarsus, Konya-Hadim, Ankara-Ayaş, Afyon-Emirdağ, Adana-Örcün gibi yörelerde kullanıldığı kaynaklarda geçmektedir.(Barışta, 2005, s. 212). Tarafımızca 2025 yılında yapılan çalışmada Kayseri il merkezinde ve bazı köylerinde, Yozgat Çayıralan köyleri ve Çandır köyleri Sivas Gemerek ilçe merkezi ve köyleri, Sivas Sarkışla ilçe merkezi ve köylerinde hâlen kanaviçenin uygulandığı işleme örneklerine rastlanılmıştır. Bunun yanı sıra günümüzde kanaviçe bazı kesimlerce bir hobi aracı olarak görülmekte olup kısa süreli eğitim merkezlerinde kanaviçe ilgisi olan kişilere eğitimlerde verilmektedir. Ayrıca vintage kavramı çerçevesinde eski eşyalara

olan ilginin artmasının bir sonucu olarak kanaviçe işlemeli kıyafetler, takı çanta gibi aksesuarlar da üretilmeye başlanmıştır.

Bu bilimsel araştırma yazısında, Sivas'ın Gemerek ilçesinde tespit edilen kanaviçe işlemeli seccadeler ele alınmıştır. Yörede 10 adet seccade tespit edilmiş olup bunlar orijinal el işlemesi örnekleridir. Seccadeler genellikle çeyizlik olarak seccade sahipleri tarafından işlenmiştir ve günümüzde halen kullanılmaktadır. Bazı örnekler ise yapıldıkları günden bu yana hiç kullanılmamış olup, sandıkta yer almaktadır. Bu seccadeler geleneksel el işlemesi örneklerindedir ve geçmişten günümüze uzanan bir halk sanatının somut örnekleridir.

Sivas Gemerek Tarihine Kısa Bir Bakış

Gemerek, Sivas iline bağlı 17 ilçesinden biri olup, il merkezine 118 km uzaklıkta yer almaktadır. İlçe, Sivas-Kayseri kara ve demiryolu üzerindedir. Gemerek ilçesinin doğusunda Şarkışla, güneybatısında Kayseri ve Sarıoğlan, kuzeybatısında Yozgat, Çayıralan ve Akdağmadeni ilçeleri yer almaktadır. İlçenin yüzölçümü 1131 km²lik bir alan, rakımı ise 1200 metredir (Sivas İl Yıllığı 1996, s. 132., Yasak 2021 s. 277). 1071 yılında Malazgirt Savaşı ile Anadolu'ya gelen Türkler, bölge hâkimiyetini ele geçirmiştir. Söz konusu topraklar, Osmanlı Dönemi'nde, Dulkadiroğulları egemenliğine girmiş, 1515 yılında da tamamen Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır (Arslan, 2024, s.11). Kanuni Sultan Süleyman Nahcivan seferinden dönerken Gemerek ilçesinde konakladığı, Çepni'de bulunan kitabe ve mezar taşlarından anlaşılmaktadır. Uzun yıllar Tonus'a (Altınyayla) sonra Şarkışla'ya bağlı bir nahiye olan Gemerek, 27 Şubat 1953 yılında yapılan kanuni düzenleme ile ilçe statüsü kazanmıştır (Yasak, 2021, s. 278., Arslan, 2024, s. 11). Günümüzde ilçeye bağlı 34 köy, 2 belde, 12 mahalle bulunmaktadır.

Sivas Yöresine Ait İşleme Seccade Örneklerinin İncelenmesi

Aşağıda yer alan eser, 65x110 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade, 1980-1990 yılları arasında yapılmıştır. Seccade çift iğne tekniği kullanılarak dokunmuştur. Kahverengi etamin kumaş üzerine koyu kahverengi pamuk ipliği

kullanılmıştır. Seccadenin ayakucuna denk gelen kısa kenarında eni 10 cm olan beyaz renk kumaş üzerine tığ işi dantel çekilmiştir. Beyaz renk kumaş üzerinde de çift iğne tekniği ile tasarlanan motifler mevcuttur. Beyaz kumaş üzerindeki motifleri meydana getiren iplik pamuk ipliği olup, mavi ve pembe renklidir. Seccadenin iki uzun kenarı ve bir kısa kenarında işleme tekniği ile yapılmış motifler bulunmaktadır. İlk sırada yer alan motifler ardışık olarak yerleştirilmiştir. Bu motiflerin diziliminde Türk süsleme sanatında kullanılan ritim unsuru görülmektedir. Seccadenin iç kısmında bir mihrap nişi tasarlanmıştır. Uç kısmı üçgen formda sonlanan mihrabın ortasında kandil yer almaktadır. Çeyiz olarak tasarlanan seccade günümüzde sağlam bir vaziyette olup, daha önce hiç kullanılmamıştır (Bkz. Şekil: 1).

Şekil 1: 1 Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 01.07.2025)

Şekil 2’de yer alan seccade 60x110 cm. boyutlarındadır. Eser, etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade çift iğne tekniği kullanılarak dokunmuştur. Beyaz etamin kumaş üzerine hardal sarısı pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccade, 1980-1990 yılları

arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccadenin günümüzdeki durumu oldukça iyi olup, daha önce hiç kullanılmamıştır. Seccade üzerinde cami motifi işlenmiştir. İki boyutlu olarak işlenen cami, kubbeli ve iki minareli olarak tasarlanmıştır. Caminin beden duvarı üzerinde beş adet sivri kemerli pencere detayı bulunmaktadır. Pencere detayının üst kısmında dört tane küçük boyutlu kubbe yer almaktadır. Kubbelerden birisi yarım olarak işlenmiştir. Caminin üst örtüsünü kapatan büyük kubbe eğimi net olarak verilememiştir. Bunun sebebi sayılı kareler hâlinde olan kumaş üzerinde eğimli motiflerin işlenememesinden kaynaklıdır. Kubbe üzerinde bir adet âlem yer almaktadır. Cami ve minarelerin inşasında kullanılan taş/tuğla benzeri malzeme de işlemede gösterilmiştir (Bkz. Şekil: 2).

Şekil 2: 2Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 01.07.2025)

Eser, 65x113 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade çift iğne tekniği kullanılarak dokunmuştur. Kahverengi etamin kumaş

üzerine pembe renk pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccade, 1980-1990 yılları arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccadenin günümüzde çok az kullanılmıştır. Seccadenin üzerinde mihrap nişi motifi işlenmiş olup, mihrap nişinin kavsara kısmından aşağı doğru sarkan kandil motifi bulunmaktadır. Mihrabı meydana getiren kenar kısımlarda ardışık olarak yerleştirilmiş geometrik motif hâkimdir. Kandil motifi natüralist bir anlayışla işlemiştir (Bkz. Şekil: 3).

Şekil 3: 3Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 12.07.2025)

Aşağıda yer alan eser, 60x95 cm boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade çift iğne tekniği kullanılarak dokunmuştur. Turkuaz etamin kumaş üzerine lacivert ve kırmızı pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccade, 1965-1970 yılları arasında yapılmıştır. Seccadenin iki uzun kenarı ve bir kısa kenarında işleme tekniği ile yapılmış su yolu desen bulunmaktadır. Seccadenin üst kısmının iç köşelerinde simetrik olarak tasarlanan üç adet yatay ve dikey çizgi motifi ile hareketlendirilmiştir. Düz çizgi halinde işlenen bu geometrik motifin uç kısımlarında natüralist üslupla işlenmiş gül motifi bulunmaktadır.

Seccadenin iç kısmında çiçek motifleriyle oluşturulmuş bir mihrap nişi yer almaktadır. Lacivert ve kırmızı renklerin hâkim olduğu bu kır çiçekleri natüralist yapraklar ile hareketlendirilmiştir. Çiçeklerden meydana gelen mihrap nişinin orta kısmında karelerden meydana getirilmiş, üçgen formdaki kandil motifinin uç kısımlarına çiçek motifi işlenmiştir (Bkz. Şekil: 4).

Şekil4: 4 Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 15.07.2025)

Eser, 70x110 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade çift iğne tekniği kullanılarak dokunmuştur. Siyah etamin kumaş üzerine beyaz, pembe ve yeşil pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccadenin iki dikey kenarı ve üst kısa kenarı iğne tekniği ile meydana getirilen ardışık baklava dilimlerinden oluşmaktadır. Baklava dilimlerinden meydana getirilen şeritler iç kısımda iki kenarda zikzak motifi oluşturulmuştur. Zikzak motifleri üst kısımda iki adet düz üçgen şeritle birleşmektedir Zikzak şeritler ile düz şeritlerden meydana gelen motif mihrap nişini anımsatmaktadır. İç kısımda yer alan üçgenin ortasından aşağı doğru sarkan kandil motifi yer almaktadır. Kandilin uç kısımlarına natüralist üslupta tasarlanan üç çiçek motifi işlenmiştir. Zikzak motifleri içerisine natüralist üslupla işlenen pembe çiçekler hâkimdir. Çiçeklerin sap ve yaprak kısımlarında yeşil renk pamuk ipliği

kullanılmıştır. Seccade, 1960-1970 yılları arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccade daha önce hiç kullanılmamıştır (Bkz. Şekil: 5).

Şekil5: 5Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 15.07.2025)

Aşağıdaki eser, 70x100 cm boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade tek ve çift iğne tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla işlenmiştir. Siyah etamin kumaş üzerine beyaz, pembe ve hardal sarısı pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccadenin orta kısmında mihrap motifi yer almaktadır. Mihrap, seccadenin iki uzun kenar kısmı ve üst kısmında yer aşan şeritlerden meydana getirilmiştir. En dışta yer alan tek iğne tekniği ile düz bir şerit işlenmiştir. İkinci sırada yer alan düz şeridin iç kısımlarına çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Çiçekler çift iğne tekniği ile şekillendirilmiştir. İki şerit mihrabın bir bordürünü anımsatmaktadır. Her iki düz şerit üst kısımdan iki düz şeritle birleşerek üçgen motifi oluşturmuştur. İç kısımda yer alan üçgenler iç içeüç düz şeritle hareketlendirilmiştir. İçte yer alan bu üçgen şeridin ortasından büyük bir kandil, iki kenarından ise iki küçük kandil aşağı doğru sarkmaktadır. Seccade, 1960-1970 yılları arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccadenin

günümüzdeki vaziyeti oldukça iyidir. Bu motiflerin diziliminde Türk süsleme sanatında kullanılan ritim unsuru görülmektedir (Bkz. Şekil: 6).

Şekil 6: 6 Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 17.07.2025)

Eser, 70x100 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade çift iğne tekniği kullanılarak dokunmuştur. Beyaz etamin kumaş üzerine siyah ve hardal sarısı pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccade, 1970-1980 yılları arasında yapılmıştır. Seccade üzerine çift iğne tekniği ile cami motifi işlenmiştir. İki boyutlu olarak işlenen cami kubbeli ve iki minareli olarak tasarlanmıştır. Kubbenin alt kısmında üç adet küçük kubbe daha tasarlanmıştır. Caminin beden duvarı üzerinde pencere detayı bulunmaktadır. Caminin üst örtüsünü kapatan büyük kubbe eğimi net olarak verilememiştir. Kubbenin sol yönünde siyah renk pamuk ipliği kullanılarak ağaç dalları, ağaçların üzerine de sarı renk çiçekler işlenmiştir. Cami

ve minarelerin inşasında kullanılan taş/tuğla benzeri malzeme de işlemede gösterilmiştir. Çeyiz olarak tasarlanan seccade daha önce hiç kullanılmamıştır (Bkz. Şekil: 7).

Şekil7: 7Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 21.07.2025)

Eser, 65x115 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade üzerinde yer alan desenlerdetek ve çift iğne tekniğikullanılmıştır. Kahverengi etamin kumaş üzerine beyaz renk pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccadenin kenar kısımları iki adet düz şerit ile sınırlandırılmıştır. Şeritlerin içi zikzak motifi ile hareketlendirilmiştir. Bu kısımda bulunan bordür, tek iğne tekniği ile yapılmıştır. Orta kısmında mihrap motifi yer almaktadır. Mihrap, seccadenin iki uzun kenar kısmı ve üst kısmında yer alan motifler baklava dilimlerinin birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuştur. Dört adet baklava dilimi motifinin bir araya getirilmesiyle büyük bir baklava dilimi motifi elde edilmiştir. Küçük baklava dilimi motiflerinin iç kısımları dolgulu, büyük baklava dilimlerinin iç kısımları boşluklu olarak tasarlanmıştır. Her bir motif üç adet düz şerit ile birbirine bağlanmıştır. Her iki kenardaki baklava dilimleri üst kısımda birleşerek üçgen motifi oluşturmuştur. Bu üçgen kısım mihrap nişini oluşturmakta olup, ortadabüyük bir kandil, iki kenarında dört küçük kandil aşağı doğru

sarmaktadır. Kandillerden ikisi üç adet düz şeritten meydana gelirken, diğer üçü, bir adet baklava dilimi ve kenar kısımlarına eklenen şeritlerden meydana gelmektedir. Burası avizeye benzetilmiştir. Seccade, 1980-1990 yılları arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccade günümüzde oldukça sağlam vaziyettedir. Bu motiflerin diziliminde Türk süsleme sanatında kullanılan ritim unsuru görülmektedir (Bkz. Şekil: 8).

Şekil 8: 8 Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 25.07.2025)

Eser, 60x108 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade üzerinde yer alan desenlerde tek ve çift iğne tekniği kullanılmıştır. Siyah etamin kumaş üzerine beyaz, kırmızı ve yeşil renk pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccadenin iki uzun ve bir kısa kenar beyaz renkte bir adet düz şerit ile sınırlanmıştır. Şeridin dış kenarında kırmızı renkli küçük natüralist kır çiçekleri işlenmiştir. Bu kısımda tek iğne tekniği uygulanmıştır. Bu şeridin simetriği iç kısma da uygulanmıştır. İki şerit arasına sıralı olarak kırmızı gül motifleri yerleştirilmiştir. Gül motifinin yaprak kısımları yeşil, sap kısımları ise beyaz renk ipe tasarlanmıştır. Güllerin goncası ve tomurcuğu da işlenmiştir. Goncası kırmızı ve yeşil

renkle tomurcuğu ise beyaz renkle verilmiştir. Bu seccade üzerine işlenen mihrabın üst kısmı düz, iç kısımda yer alan niş kısmı ise üçgen formda verilmiştir. Nişi meydana getiren üçgen kısım üç adet gül ve yapraklarla verilmiştir. Gülleri birbirine bağlayan kıvrık dallar yeşil beyaz ve kırmızı renklidir. Bu üçgen nişten sarkan üç adet kandil motifi bulunmaktadır. Kandil zinciri de kıvrık dallardan meydana gelmektedir. Güller ve yapraklarda çift iğne tekniği kullanılmış olup, motif içleri dolgulu tasarlanmıştır. Seccade, 1970-1980 yılları arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccade daha önce hiç kullanılmamıştır. Bu motiflerin diziliminde Türk süsleme sanatında kullanılan ritim unsuru görülmektedir (Bkz. Şekil: 9).

Şekil 9: 9Nolu Seccade (Yazarın kişisel arşivi, 28..07.2025)

Eser, 65x110 cm. boyutlarında etamin kumaş üzerine pamuk iplik kullanılarak işlenmiştir. Seccade üzerinde yer alan desenlerde tek ve çift iğne tekniği kullanılmıştır. Kiremit rengi etamin kumaş üzerine beyaz, kırmızı ve yeşil renk pamuk ipliği kullanılmıştır. Seccadenin iki uzun ve bir kısa kenarı beyaz renk iplik kullanılarak işlenen yaprak ve çiçek desenleriyle hareketlendirilmiştir. İç kısımda da aynı motif daha küçük ebatlı olarak işlenmiştir. Ayrıca natüralist olarak işlenen bu yaprak motiflerinden mihrap motifinin niş kısmı tasarlanmıştır. Bu

nişin orasından sarkan kandil motifi buranın niş olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca aynı kandil motifi iki kenarın uç kısımlarına da yapılmıştır. Seccade, 1940-1950 yılları arasında yapılmıştır. Çeyiz olarak tasarlanan seccadenin günümüzdeki durumu oldukça iyidir. Bu motiflerin diziliminde Türk süsleme sanatında kullanılan ritim unsuru görülmektedir (Bkz. Şekil: 10).

Şekil10: 10Nolu Seccade (Yazar, Kişisel Arşiv, 2025)

Sonuç

Bu çalışmada Sivas ili Gemerek ilçesinde tespit edilen 10 adet kanaviçe seccade renk, desen ve kompozisyon açısından incelenmiştir. Çalışmada saha çalışması ve betimsel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Saha çalışması esnasında tespiti yapılan eserlerin detaylı olarak ölçüleri alınmış ve fotoğrafları çekilmiştir. Çalışmaya eklenen eserler Cumhuriyet Dönemi'ne tarihlendirilmekte olup unutulmaya yüz tutmuş halk sanatı ürünlerindedir. Türk işleme sanatı Orta Asya'dan yayılarak Anadolu'ya kadar gelmiştir. Göçler yoluyla Anadolu üzerinden

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Avrupa'ya kadar yayılan bu sanat, saraydan halka her kesim tarafından sevilerek kullanılmıştır. Kanaviçede kullanılan desenler, o toplumun kültür ve yaşayış biçimleri hakkında bilgiler vermektedir. Kanaviçe üzerindeki motifler toplumun inanışları, sosyal yaşantısı, ekonomisi ve kültürü doğrultusunda şekillenmiştir. Kanaviçe eskiden gelinlik çağındaki kızların çeyizlerinde bulunan tekstil türü eşyalarda bulunmaktadır. Bu eşyalar, örtü, giysi, havlu, bohça, yastık, seccade gibi eşyalardır.

Bu çalışmada incelenen örnekler toplumun dinî inançları doğrultusunda estetik zevkleriyle harmanlanıp, ortaya konulan örneklerdir. Seccadelerde geometrik, bitkisel ve nesnel süslemeler bulunmaktadır. İncelenen 10 adet seccadenin sekiz adedinde kullanılan ana tema, mihrap motifidir. Mihrap, Anadolu'da dini açıdan önemli bir unsurdur. Kibleyi göstermesi Müslümanlar için oldukça önemlidir. Bu durum sanatsal ve kültürel nesnelere de yansımıştır. Seccade üzerine işlenen mihrap motifini tanımlayan en temel belirleyici unsur, bir mihrap nişine sahip olması ve mihrap nişi içerisinden sarkan kandil motifidir. Mihrap kible yönünü göstermesi, kandil ise aydınlığı simgelemesi açısından önemli bir nesnedir. Diğer iki adet seccade üzerinde de cami motifi görülmektedir. Cami Müslümanların namaz kıldıkları yer, mihrap ise kibleyi gösteren litürjik bir elemandır. Seccadeler üzerinde mihrap ve cami motifinin bulunması İslamiyet'in önemli sembollerinin halk sanatına yansımaları olarak görülmektedir. Namaz kılınacak nesne üzerinde mihrap ve cami motiflerinin bulunması, o dinin mimari öğelerinin el sanatı ürünleri olan nesnelere işlenmesi oldukça önemlidir. Ayrıca cami motifinin minaresinin, kubbelerinin, pencere ve kubbe tepesinde bulunan âlemin işlenmesi toplumun bu mimariyi oldukça yakından tanıdığını göstermektedir. İncelenen örneklerde bulunan iki adet camide merkezi kubbeli ve ince minareli formda tasarlanmıştır. Merkezi kubbeli camiler genellikle Osmanlı Devleti'nin Klasik Dönem mimarisinde inşa edilmeye başlanılan cami plan tipidir. Ayrıca günümüzde birçok Cumhuriyet Döneminde inşa edilen cami tiplerine benzemekte olup, merkezi plana sahip tek kubbeli olarak tasarlanmıştır. İki boyutlu olarak işlenen bu mimari öğe de küçük kubbelerin bulunuyor olması da klasik dönem Osmanlı camilerini anımsatmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde özellikle II. Abdülhamit Dönemi'nden sonra birçok camiye uzun ve ince

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

minareler eklendiği görülmüştür. Bu iki seccade üzerindeki minareler incelendiğinde bunların ince ve silindirik forma sahip oldukları algılanmaktadır. Ayrıca minarelerin şerefe ve külah kısımları da ayrıntılı olarak seccadeler üzerine işlenmiştir. Tek iğne tekniği ile çapraz formda tasarlanan bu işlemlerde eğimli yüzey çok net verilememiştir. Bunun sebebi kumaşın yüzeyinin küçük karelere ayrılması ve motifler işlenirken bu küçük kareler içerisine belirli sayı ile işleniyor olmasıdır. Kare yüzeye eğimli motifler işlenirken motiflerde bozulmalar meydana gelmektedir. Bununla beraber mihrap motiflerini oluştururken kullanılan geometrik ve bitkisel süslemelerde hâkimdir. Geometrik süslemeler oldukça basit şekilde tasarlanmışlardır. Bunlar düz çizgiler, baklava dilimleri ve yuvarlatılmış şeritler şeklindedir. Geometrik süslemeler genellikle seccadenin kenar kısmına işlenmiş olup, mihrabın dış bordürü şeklinde tasarlanmıştır. Ayrıca baklava dilimi motiflerinden meydana gelen süsleme unsuru da seccadeler üzerinde görülmektedir. Bununla beraber seccadeler üzerinde bitkisel süslemelere daha çok yer verildiği görülmektedir. Çiçekler doğada çokça bulunması zarafet ve inceliği simgelemesi açısından insanlar tarafından her dönemde sevilerek kullanılan motiflerden biri olmuştur. Özellikle kır çiçekleri ve gül motifi natüralist üslupta verilmiştir. Gül motifi tomurcuk ve guncası ile birlikte işlenmiştir. Ayrıca seccadeler üzerindeki bitkilerin yaprakları da natüralist üslupta verildiği görülmektedir. Seccadeler üzerinde görülen renkler ise genel olarak beyaz, mavi, pembe, kırmızı, lacivert, yeşil, sarı, hardal sarısı ve siyah renklerdir. Motifler seccadeler üzerinde oldukça basit şekillerle işlenmiş olup, renkli pamuk iplikleri kullanılmıştır. İşleme tekniği açısından iki tür teknik uygulanmıştır. Bunlar tek iğne ve çift iğne tekniklerdir. Tek iğne tekniğinde iplik tek yönlü olarak kanaviçe bezine işlenmiştir. Çift iğne tekniği ise çapraz iğne tekniği şeklindedir. Çift iğne tekniği tek iğne tekniğinden daha dolgun ve yoğun görünüme sahiptir. Tek iğne tekniği ile yapılan motifler daha sade ve ince hatlarla verilmiştir.

Halk sanatı ürünü olan bu seccadeler bir dönem her genç kızın çeyiz vazgeçilmez bir parçası olarak kullanılmıştır. Seccadeler dinî bir amaç için kullanıldığından dolayı üzerinde de genel olarak dinî içerikli motifler bulunmaktadır. Ayrıca doğada bulunan bitkisel süslemelerde bu seccadeler, üzerine işlenerek zengin bir motif repertuarı oluşturulmuştur. Tek ve çift iğne

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

teknikleriyle ince dokulu kanaviçe kumaşına işlenen bu motifler oldukça basit forma sahiptirler. Anadolu'da birçok köyde çeyiz sandıklarında saklı kalan bu ürünlerinin unutulmaya yüz tutmuş bir el sanatı örnekleridir. Bu el sanatı ürünleri envanterlenerek gelecek kuşaklara aktarılması temennimizdir.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kaynakça

- Anonim. (1971). Kanaviçe. *Meydan Larrousse Ansiklopedisi*. C:6. İstanbul, s. 859.
- Arseven, C. E. (1985). Kanaviçe. *Sanat Ansiklopedisi*. C.2. İstanbul. Milli Eğitim Basımevi.
- Arslan, N. (2024). *Sivas İlçelerinde Bulunan Tescilli Camilerin Ahşap ve Kalem İşleri Tezyinatının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslanapa, O. (1993). *Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Barışta, H. Ö. (1997). *Türk İşlemelerinden Teknikler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi, Yayın No:2.
- Barışta, H. Ö. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemeleri*. (1.Baskı). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Barışta, H. Ö. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Beşoğlu, İ. (1982). *Türk Motifleri ve İşlemeleri*. İstanbul: Gonca Yayınevi.
- Can, M. (2017). Anadolu Türk Kültüründe Kanaviçe. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 10/20. 319-334.
- Çolakoğlu, Ela. (2006). 20.YY. *İskenderun Merkez ve Köylerinde Bulunan Kanaviçe İşlemeler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eronç, Y. P. (1984). *Giyim Süsleme Teknikleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kalyoncu H. (2015). Ehl-i Hiref-i Hassa' Teşkilatının Osmanlı Kültür ve Sanat Yaşamındaki Yeri ve Önemi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 33, 279-294.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Koçak E. (2021). Çağdaş Sanatlarda Kanaviçe'nin Evrimi. *ÇAKÜ Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9/2, 238-259

Korkusuz, S. (1980). *Nakıs*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Nas, Emine. (2012). Konya Yöresi El Sanatlarında Anlam Yüklü Motiflerin Halk Diline Yansıması. *TurkishStudies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/1, 1619-1633.

Sivas 1996 İl Yıllığı. (1996). Ankara: Sivas İl Özel İdare Müdürlüğü.

Sözen, M.& Tanyeli, U. (2014). *Sanat Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Sürür, A. (1976). *Türk İşleme Sanatı*. İstanbul: Türk Süsleme Sanatları Serisi 4, Ak Yayınları.

Taştepe, Ç. & Horoz, H. (2019). Geleneksel Türk El Sanatlarından Biri Olan Kanaviçenin Dünü, Bugünü, Yarını. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 37, 135-140.

Tüm Cebeci, D. (2022). Türk İşleme Sanatında Hayat Ağacı Motifi ve Uygulamaları. *Arış*, 20/21, 7-29.

Yasak, İ. (2021). Sivas İli (Genişletilmiş Yeni Baskı). Sivas: Sivas Belediyesi.

Yılmaz, A. (2018). *Giresun ve Çevresinde Bulunan Kanaviçe İşlemeler*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Eğitimi ABD. Yüksek L